

فهرست رشته های صنایع دستی

بپیوست تصاویر فهرست الفبائی رشته های مختلف صنایع دستی کشور همراه با تعاریف و ویژگیها و طبقه بندی صنایع مذکور، واصله از سازمان صنایع دستی ایران به لحاظ ارتباط با ماده 142 قانون مالیاتهای مستقیم مصوب اسفند ماه 1366 مجلس شورای اسلامی و اصلاحیه بعدی آن، مصوب 1371 / 2 / 7 جهت اطلاع و اقدام لازم ارسال میگردد.

احمد حسینی
معاون درآمدهای مالیاتی

فهرست الفبائی رشته های مختلف صنایع دستی کشور

الف) ابریشم بافی - آینه دوزی - اجاق قراقی - اهرامی بافی

ب) بامبو بافی - برک بافی - بافت پارچه های بالیاف - پنبه ای، پشمی و غیره - برزنت بافی

پ) پاپیه ماشه - پتو بافی - پولک دوزی - پلاس بافی (لته بافی) - پته دوزی - پوستین دوزی - پادری و کفپوش اتومبیل - پرده بافی - بیکر تراشی

ت) تراش روی شیشه - ترمه بافی - تذهیب - تکمیلی - تخت کشی گیوه

ج و چ) جواهر سازی - جاجیم بافی - چادر شب بافی - چیغ بافی - چاروق دوزی - چاقو سازی - چادر بافی - چوقا بافی - چاپ باتیک - چاپ سیلک - چهل تکه دوزی (خاتمی دوزی) - چغیه بافی - چشمه دوزی - جنته بافی - چاپ شابلون

ح) حصیر بافی - حوله بافی

خ) خاتم سازی - خراطی - خوس دوزی - خامه دوزی - خورجین بافی

د) دستبافی - دارائی بافی - دلوچه سازی - ده یک دوزی

ر) ریزه کاری چوب - روکاری - رند بافی

ز) زری بافی - زینت آلات محلی - زیلو بافی

س) سرامیک سازی - سفال سازی - سوزندوزی - سبذ بافی - سراجی - سنگ تراشی - سکه دوزی - سکه دوزی - ساچیم بافی - سیاه چادر بافی - ساخت و قلمزنی مصنوعات فلزی - سجاده بافی - سوخت روی چوب - سوخت روی چرم - سرانداز بافی

ش) شیشه گری - شمذ بافی - شال بافی - شعر بافی - شک بافی - شیریکی پیچ بافی

ص) صنایع دستی دریائی

ط) طلاکوبی روی فولاد

ظ) ظریف دوزی

ع) عروسک سازی- عریض بافی- عبا بافی- علامت سازی

ق) قلاب دوزی- قلاب بافی- قرقره بافی- قلمکار سازی- قالی بافی- قیطان دوزی

ف) فلزکاری- فیروزه تراشی- فیروزه کوبی

ک) کلاه مالی- کاشی سازی- کانوا بافی

گ) گیوه دوزی- گلدوزی- گلابتون دوزی- گبه بافی- گلیم بافی- گرگور بافی- گره چینی

ل) لباسهای محلی

م) محصولات بافتنی- منبت کاری چوب- مليله سازی- مليله دوزی- منگوله بافی- مینیاتور سازی- میناکاری- مشبک کاری (روی چوب) - مشبک کاری (روی فلز) - معرق چوب- معرق کاشی- مروار بافی- موجوق بافی- منجوق بافی- میل بافی- مقنعه بافی- محرق- محصولات تلفیقی**

ن) نقاشی روی شیشه- نقاشی روی کدو- نازک کاری چوب- نقره سازی- نقاشی و خطاطی روی چوب- نقاشی روی چرم- نقاشی روی صدف- نمد مالی- نقده دوزی

ی) یراق دوزی-----

الف) تعاریف صنایع دستی در دایره المعارف بریتانیکا و ضمن تعریف معانی واژه ای صنایع دستی آمده است که صنایع دستی به آن گروه از صنایع گفته میشود که مهارت، ذوق و بینش انسان در تولید آن نقش اساسی دارد و از دیدگاه استاد علی اکبر دهخدا صنایع دستی عبارت است از: آنچه با دست ساخته میشود از پارچه و قالی ساخته های فلزی و غیره مقابل صنایع ماشینی ” و استاد دکتر محمد معین را عقیده بر این است که “صنایع دستی” شامل صنعتهایی که دست در آن دخیل است مانند پارچه بافی و قالیبافی میشود به موجب تعریف دیگری ” صنایع دستی به آن رشته از صنایع اطلاق میشود که تمام یا قسمتی از مراحل ساخت فرآورده های آن با دست انجام گرفته و در چهار چوب فرهنگ و بینشهای فلسفی و ذوق و هنر انسانهای هر منطقه با توجه به میراث های قومی آنان ساخته میشود. آخرین تعریفی که از صنایع دست و توسط گروهی از کارشناسان سازمان صنایع دستی ایران ارائه شده چنین است صنایع دستی مجموعه ای از “هنر صنعت ها” اطلاق میشود که عمدتاً با استفاده از مواد اولیه ی بومی و انجام قسمتی از مراحل اساسی تولید به کمک دست و ابزار دستی موجب تهیه و ساخت محصولات می شود که در هر واحد آن ذوق هنری و خلاقیت فکری صنعتگر سازنده بنحوی تجلی یافته و همین عامل وجه تمایز اصلی اینگونه محصولات از مصنوعات مشابه ماشینی و کارخانه ای میباشد. با این همه از آنجا که تاثیر فوق العاده ای سنتها و رسوم منطقه یی در صنایع دستی بخوبی قابل رویت است، تعریف مشخص و معینی به عنوان یک تعریف استاندارد از آنچه صنایع دستی نامیده میشود نمی توان به دست داد ولی با توجه به تعاریف فوق الذکر سایر تعاریفی که تاکنون در این زمینه عنوان شده میتوان ویژگیهای زیر را برای محصولات دست ساخته قایل شد

ب) ویژگیهای صنایع دستی:

1- انجام قسمتی از مراحل اساسی تولید توسط دست و ابزار و وسایل دستی برای تولید هر یک از فرآورده های دستی مراحل متعددی طی میشود ولی انجام کلیه این مراحل بوسیله دست و ابزار و وسایل دستی الزامی نبوده و چنانچه تنها قسمتی از مراحل اساسی تولید باین طریق انجام شود محصول تولید شده باتوجه به مواردی که در تعریف ذکر گردیده، صنایع دستی محسوب میگردد.

2- حضور موثر و خلاق انسان در تولید و شکل بخشیدن به محصولات ساخته شده و امکان ایجاد تنوع و پیاده کردن طرحهای مختلف در مرحله ی ساخت اینگونه فرآورده ها.

3- تامین قسمت عمده مواد اولیه مصرفی از منابع داخلی

4- داشتن بار فرهنگی (استفاده از طرحهای اصیل، بومی، سنتی)

5- عدم همانندی و تشابه فرآورده های تولیدی با یکدیگر

6- عدم نیاز به سرمایه گذاری زیاد در مقایسه با صنایع دیگر

7- دارا بودن ارزش فزوده زیاد در مقایسه با صنایع دیگر

8- قابلیت ایجاد و توسعه در مناطق مختلف (شهر، روستا و حتی در جوامع عشایری)

9- قابلیت استفاده تجربیات و رموز و فنون تولیدی بصورت سینه به سینه و هم چنین طبق روش استاد و شاگردی

ج) طبق بندی صنایع دستی صنایع دستی کشورمان را میتوان از جهات مختلف طبقه بندی نمود ولی از آنجا که روش و تکنیک تولید فرآورده های دستی یکی از مهمترین وجوه تمایز این صنعت میباشد لذا در این جابقیه بندی عمدتاً بر مبنای روش و تکنیک ساخت اینگونه محصولات بعمل آمده است:

1- بافته های داری: محصولاتى که به کمک دارهای افقى یا عمودى مستقر در زمین در زمان بافت تولید میشود بافته های داری محسوب میگردد مثل: قالی گلیم چننه رویه پشتی و بعضی از انواع زیلو

2- دستبافی (نساجى سنتى) فرآورده هایى که با کمک دستگاههای بافندگى دوردی چهاروردی، شش وردی، هشت وردی، وژاکات دستی تولید میگردد، دستبافی محسوب میشود. نظیر جاجیم، ترمه دوزی، زری، شال و انواع پارچه های پنبه ای، پشمی و کرکی. از جمله خصوصیات این رشته از صنایع دستی این است که اولاً کلیه مراحل سه گانه بافندگى (ایجاد دهنه کار، بودگذاری و دفتین زدن) با حرکات دست و پا انجام میشود ثانیاً امکان استفاده از پودهای رنگی به میزان نامحدود و همچنین تنوع طرح بافت با در اختیار داشتن و کنترل حرکات وردها میسر میگردد که این امر نشانگر حضور موثر و خلاق انسان در تولید است.

3- بافتنی: انواع مصنوعاتی که با کمک میل و قلاب و نظایر آن و بالیاف طبیعی تولید میشود جزء بافتنی هابه حساب می آید نظیر دستکش، جوراب، کلاه، شال گردن، روسری و...

4- روکاری و رودوزی: کلیه مصنوعاتی که از طریق دوختن نقوش سنتی بر روی پارچ های بدون نقش و یا کشیدن قسمتی از نخهای تارو پود پارچه بوجود می آید در گروه رودوزی و یاروکاری جای دارد، نظیر سوزندوزی قلابدوزی ملیله دوزی خامه دوزی خوس دوزی گلابتون دوزی پته دوزی

- 5- چاپهای سنتی: کلیه پارچه هایی که بوسیله قلم مو، مهر و ظایران رنگ آمیزی شده و نقش می پذیرد جزء چاپهای سنتی بحساب می آید مانند چاپ قلمکار و چاپ کلاکه ای (باتیک) و چاپ دندانی .
- 6- نمد مالی: انواع مصنوعاتی که بر اثر درگیری و متراکم نمودن پشم و کرک در شرایط فنی مناسب از طریق ورز دادن تهیه می شوند، جزء گروه نمد مالی میباشند نظیر کلاه نمدی ، پالتونمدی (کپنک) نمد زیرانداز و نمدپادری .
- 7- سفالگری و سرامیک سازی: به محصولاتی که با استفاده از گل رس و همچنین گل حاصله از سنگهای کوارتز و کائولن به کمک دست و چرخ سفالگری ساخته سپس پخته میشود سفال و سرامیک اطلاق میگردد برای تکمیل اشیاء ساخته شده در نقاط مختلف کشور بر حسب سنت و رسوم اقدام به نقاشی کننده کاری و یا ایجاد نقوش برجسته روی آنها شده و از لعال مناسب برای پوشش سطح اشیاء استفاده میگردد محصولات تولید شده این گروه شامل انواع پارچ و لیوان، ظروف غذاخوری ، گلدان و... میباشند.
- 8- شیشه گری: محصولاتی را که از طریق شکل دادن مواد معدنی نوب شده در کوره نظیر سیلیس ، خرده شیشه و یا ترکیبی از این دو وبا استفاده از روش دمیدن توسط لوله مخصوص و کاربرد ابزار دستی شامل انبر، قیچی و غیره حاصل میشود شیشه دست ساز می نامند که شامل مراحل تمیلی و تزئینی دیگری نظیر نقاشی و تراش هم میگردد
- 9- تولید فرآورده های پوست و چرم: محصولاتی که با استفاده از پوست و چرم دباغی شده به شیوه سنتی تولید میگردد نظیر پوستین، کلاه . پوستی، چاروق، محصولات تکمیلی چرمی (نظیر تلفیق چرم با محصولات دستباف) جزء این گروه هستند.
- 10- ساخت محصولات فلزی و آلیاژ: فرآورده هایی که به شیوه سنتی وبا استفاده از ابزار دستی و انواع فلزات (مس ، نقره ، طلا و آهن) و انواع آلیاژهای (برنج و ورشو) تولید میگردد نظیر انواع ظروف خانگی، چاقو، قندشکن، قلم تراش، قفل و.. جزء این گروه میباشند.
- 11- قلمزنی، مشبک کاری، حکاکی روی فلزات و آلیاژها: (هنر صنعتی) است که طی آن طرحها و نقوش سنتی با استفاده از قلم و چکش و سایر ابزار دستی بر روی اشیاء ساخته شده از فلز یا آلیاژها شکل میگردد.
- 12- سنگتراشی و حکاکی روی سنگ: شامل مصنوعاتی میگردد که مواد اولیه اصلی آن را انواع سنگها، نظیر فیروزه ، سنگ مرمر، سنگ پشم، سنگ سیاه، سنگ سفید (آلاباستر) و... تشکیل می دهد و به کمک ابزار و وسایل مختلف تراشیده یا حکاکی میشود نظیر انواع ظروف ، پایه چراغ، قاب عکس، انواع نگین و...
- 13- خراطی چوب: خراطی شیوه ای از تولید محصولات چوبی است که طی آن و توسط ابزار و وسایل مختلف و عمدتاً بوسیله دستگاه خراطی اشیائی نظیر انواع قلیان، گهواره ، پایه آباژور، و ظروف مختلف ساخته و پرداخته میشود.
- 14- ریزه کاری و نازک کاری چوب: روشی از ساخت فرآورده های چوبی است که طی آن بوسیله وسایل نجاری نظیر اره ، رنده ، سوهان، مغار و... قطعات کوچک چوبی آماده شده بصورت روکش بر روی بدنه چوبی چسبانده و تحت فشار شکل گرفته و از این طریق انواع شکلات خوری ، زیرسیگاری ، قاب عکس ، و نظایران تولید و عرضه میگردد
- 15- منبت کاری ، کنده کاری ، مشبک کاری چوب شیوه ای دیگر از تولید محصولات چوبی است که طی آن طرحها و نقوش سنتی با استفاده از قلم ، چکش ، مغار و سایر ابزار نجاری بر روی چوب های مرغوب و بادوام شکل می پذیرد.
- 16- حصیر بافی: منظور از حصیر بافی که ضمناً "بامبو بافی ، مروار بافی، ترکه بافی، سبب بافی ، چیغ بافی رانیز شامل میشود همان بافت رشته های حاصله از الیاف سلولزی (گیاهی) به کمک دست و ابزار ساده دستی است که طی آن محصولات مخت نظیر حصیر زیرانداز، سفره حصیر، انواع سبد، انواع ظروف و... تولید و عرضه میگردد در مورد چیغ بافی ذکر این نکته ضروری

است که علاوه بر الیاف گیاهی ضمن بافت از نخ پشمی رنگ شده نیز برای ایجاد نقوش و طرحهای سنتی استفاده میگردد

17- خاتم سازی: روشی از تولید فرآوردهای چوبی است که طی آن با استفاده از روش حاصله از بهم چسبانیدن قطعات کوچک فلزات، استخوان، انواع چوب در اشکال و طرحهای سنتی (عمدتاً بصورت هندسی) و به کمک ابزار و وسایل مختلف فرآورده هایی نظیر انواع قاب عکس، جاسیگاری، شکلات خوری، میز، صندلی، و... ساخته میشود

18- معرق کاری: ترسیم طرحها و نقشهای سنتی بر روی زمینه چوبی با سرامیک و خالی کردن داخل خطوط طرحها و پرکردن فضای خالی شده بوسیله قطعات آماده شده چوبی، سرامیک، فلزی، بدهی و سنگی را معرق کاری می گویند.

19- کاشی گری: صنعتی است پرسابقه که طی آن انواع کاشیها با استفاده از طرحها و نقشهای سنتی برای استفاده در ابنیه مذهبی و تاریخی از طریق قالب گیری گل رس، پختن آن در کوره و لعاب زنی، نقاشی و پخت مجدد در کوره ساخته و پرداخته میشود.

20- ملیله سازی: منظور ساخت اشیاء مختلف نظیر، سرویس چایخوری، تنگ و همچنین برخی از زینت آلات با استفاده آن مفتولهای نقره، طلا و مس و به کمک ابزار و وسایل ساده فلز کاری نظیر حدیده، انبر، قیچی، کوزه مخصوص و... میباشد.

21- مینا کاری: در اینجا مراد ساخت بدنه فلزی، لعاب کاری، پخت، نقاشی و پخت مجدد اشیاء در کوره میباشد که تمامی این مراحل به کمک ابزار و وسایل ساده و استفاده از طرحهای اصیل و سنتی در مرحله نقاشی انجام می پذیرد.

22- ساخت اشیاء مستظرفه و هنری: در اینجا منظور ساخت اشیاء و وسایل ظریفه ای است که در آنها عامل هنر به مراتب بیش از فنون تولیدی دخالت دارد و شامل مینیاتور سازی، نقاشی روی صدف، نقاشی روی چرم، پاپیه ماشه و تذهیب میشود.

23- ساخت زیور آلات: در اینجا مراد ساخت و تولید انواع جواهرات محلی و همچنین انواع زینت آلات با استفاده از طلا، نقره، و انواع آلیاژها میباشد.

24- ساخت سایر فرآورده های سنتی: منظر ساخت سایر محصولات دستی نظیر، فیروزه نشانی (فیروزه کوبی) طلا کوبی روی فولاد، انواع عروسکهای محلی، تخت کشی گیوه (آجیده ولته ای) و... که با ابزار و وسایل دستی و با استفاده از طرحهای سنتی ساخته و پرداخته میشود میباشد.